

TEMP

TIDSSKRIFT FOR HISTORIE

HESTEHANDEL

EFTERLYST

BONDESTAND

LIMFJORDSTANGEN

DRAMATIKER

ØSTGRØNLAND

NYHEDSMEDIER

HEKSE

NEKROLOG

LEO TANDRUP, 1935-2023

Steen Busck

Lektor Leo Tandrup er død den 11. juni 2023. Han tog magisterkonferens ved Historisk Institut, Aarhus Universitet i 1968 og var ansat som lektor samme sted fra 1973 til 2005. En af hans konferensopgaver handlede om Christian 4., en anden om dansk historievidenskabs grundlægger, Kristian Erslev. Under en stipendieperiode efter konferensen gik han videre med Christian 4.s udenrigspolitik og udgav i 1971 bogen *Agent ved Sundet*. Efter sin ansættelse ved instituttet forsvarede han i 1979 disputatsen *Mod triumf eller tragedie, bd. I-II*, ligeledes om Christian 4.s udenrigspolitik. Samme år udgav han et stort værk, *Ravn, bd. I-II*, om Kristian Erslev, hvis hovedtema var den konflikt mellem videnskab og fortælling, som han fandt i Kristian Erslevs liv og virke, et tema, som Leo Tandrup forfulgte resten af sit liv. Med *Lyseslukkerne og stjerneasterne* 1981, *Folke-drabet* 1987 og *Den prostituerede muse* samme år foretog han et barskt og hårdtslående opgør med sine kolleger. Efter skilsmisse fra bibliotekar Bodil Tandrup, nyt ægteskab med kunsthistorikeren Gitte Tandrup, f. Engsbro, og tabet af deres fireårige søn Julius fordybede han sig i kunsthistorien og udgav i 1992 værket *Michelangelo – skønhedens gru*. Herefter fulgte den ene bog efter den anden om kunst, herunder moderne kunst, bl.a. *Samtaler på en Bjergtop* 2002, hvor han drøftede sit kunstsyn og historiesyn med maleren Arne Haugen Sørensen. Forsøget på at se den verdenshistoriske udvikling gennem kunsten kulminerede med trebindsværket *Det oprejste menneske* fra 2012.

Leo Tandrup identificerede sig med renæssancemennesket, den store grænsesprængende personlighed. Først Christian 4. i kamp mod et rigsråd, der begrænsede hans udenrigspolitiske udfoldelse, siden Michelangelo og mange andre. Leo Tandrup kunne selv lide at sprænge grænser. Både på skrift og i foredrag ruskede han op i folk med uhørte provokationer. Provokatør blev han for alvor, efter at den fornødne meritring var overstået med disputatsen. Under et ophold på Det Danske Akademi i Rom fik han luft for sine frustrationer over både universitetet og dets videnskabelige traditioner og de småborgerlige grænser, folk i almindelighed satte for deres liv. Da han kom hjem, udgav han bogen *Lyseslukkerne og stjerneasterne*, en samling små fortællinger om italienere, der sprænger grænser, bl.a. et ungt par, som kopulerer i Villa Borghese uden at tage hensyn til omgivelserne. Et billede af Italien, som skulle stille dansk småborgerlighed i relief. En anden fortælling handlede om Michelangelo og hans *David*, den stærke ener, det frie menneske, som kæmper mod alle magthavere, karrierejægere og kollektiver. Det er Nietzsches, Georg Brandes' og Ayn Rands "Kun den stærke er fri", som stilles op over for småborgeren, "der forskanser sig i sit mønster ... Sådan lever mange livet igennem. Mønsteret får lighed med en ligkiste, hvor disse mange lægger sig ned og skruer låget fast indefra. Der er ingen der skal komme og genere dem. For de

ved sandelig godt, hvordan man bør leve.” Sådan er historikerne, siger han. De hylder den objektive, neutrale videnskab og inddrager ikke deres eget liv i forskningen, og sådan er kunsthistorikerne, som koncentrerer sig om formen og æstetikken i Caravaggios billeder uden at se livet, hans liv i billederne. Det var hårde og fordømmende, ja, nedgørende ord, Tandrup her brugte om sine kolleger på universitetet – ord, der vakte genklang hos en del journalister, kunstnere, højskolefolk og andre, som så skævt til universitetsvidenskaben og den akademiske verden i det hele taget.

Det var ellers en hård tid for hans kolleger på Historisk Institut. Adgangsbe- grænsningen reducerede tilgangen af nye studerende fra ca. 160 om året til omkring 20. Instituttet stod en overgang til at skulle skæres ned fra 21 faste medarbejdere til 11. Men det bekymrede ikke Leo Tandrup. Han vendte ryggen til instituttet, indskrænkede sin undervisning til et minimum og satte sig hjemme i Skanderborg og skrev bøger om kollegernes elendighed og mangel på folkelighed. De fandt sig i det. Der skulle i forskningsfrihedens navn være plads til alle slags historikere. Instituttet var foreløbig stort nok til det. Heldigvis for ham og dem kom det ikke til fyringer af faste medarbejdere, kun de deltidsansatte måtte søge andre græsgange. Og fra 1992 blev adgangsbe- grænsningen lempet. En af Tandrups kolleger, Jens Engberg, vendte ligeledes ryggen til miljøet, og også han blev tålt. Begge lagde til gengæld titel på titel til publikationslisten. Begge så de sig selv som venstreorienterede oprørere uden at alliere sig med os andre. Det var en højst individuel kamp, de hver for sig kæmpede. Allierede med hinanden var de heller ikke. I et festskrift til Leo Tandrup i anledning af hans 60-års dag i 1995 skrev Jens Engberg, at Leo efter disputatsen havde opgivet historien og var gået ”i gang med – under dække af at beskæftige sig med kunsthistorie – at lade sit forfatterskab handle om det eneste, han egentlig nogensinde har fundet det værd at skrive om, nemlig sig selv.”

Leo Tandrup gik i sandhed sin egen vej. En del historiestuderende fulgte ham og blev hans trofaste disciple. Ud over Jens Engberg var jeg vel den eneste af kollegerne, der havde en svaghed for ham. Jeg var vokset op med sympatien for fortællingen, for følelsen frem for fornuften og med en vis grundtvigiansk skepsis over for eksamenssko- len og det akademiske, rationalistiske miljø. Han var et opløftende element. Når jeg traf ham på gangene eller i kantinen, gik han straks i gang med diskussioner om væsentlige emner. En helt anden samtale blev det til end den kollegiale snak omkring frokost- bordet i kantinen. Han gav mig sine bøger, som jeg læste og var dybt uenig i, hvad jeg ikke lagde skjul på. Han nød at få modspil og foreslog, at vi underviste sammen på Jysk Åbent Universitet. Vi lagde en halsbrækkende plan, som omfattede gennemgang af store navne i kunstens og litteraturens historie, Michelangelo, Shakespeare, Bernini, Goethe osv. Som grundbog brugte vi Arnold Hausers *A Social History of Art* (1951), som jeg satte stor pris på. Også Tandrup mente, at kunsten og litteraturen burde ses i sin sociale og økonomiske kontekst. Men her hørte enigheden stort set op. Han ridsede i timerne sit syn på Europas historie op som ét langt forfald fra renæssancen og frem mod vore dages jammerdal kun afbrudt af en kortvarig opgang under romantikken. Jeg så omvendt historien som et fremskridt mod et fredeligere retssamfund, hvor ideer om frihed og lighed manifesterede sig i demokratiske og ad åre socialistiske samfunds- former. Hans kulturpessimistiske tilgang bundede i en tysk kulturkritik, især Oswald

Spengler, som jeg fandt dybt konservativ. Også i Vilhelm Grønbechs blidere danske udgave. Frem for alt var vi uenige om den store personligheds rolle i historien. Timerne blev til en konstant holmgang mellem os to lærere uden en forsvarlig gennemgang af de kunstværker og tekster, vi havde udvalgt. Leo Tandrup indlemmede de store navne i sit storladne syn på den europæiske kulturs forfald uden at udforske og møde dem på deres egne præmisser i deres historiske kontekst. Måske med en enkelt undtagelse: Michelangelo.

Michelangelo – skønhedens gru er den bedste af de bøger, jeg har læst af Leo Tandrup, inklusive disputatsen om Christian 4. og værket om Kristian Erslev. Hans trebindsværk *Det oprejste menneske* fra 2012 har jeg ikke læst og får det sikkert aldrig gjort. Hans verdenshistoriske syn er ikke mine. Men Michelangelo har han virkelig fordybet sig i. Han har siddet foran disse værker, vendt tilbage til dem, studeret dem grundigt og forestillet sig mesterens tanker og følelser og fortalt om hans udvikling fra ung, sejrende renæssancekunstner til gammel illusionsløs manierist gennem et helstøbt drama, som virkelig griber læseren. Det er et epos, hvis følelsesmæssige styrke nok har en del at gøre med sorgen efter hans søn Julius' død og forholdet til hans kone, Gitte. Om hans tolkninger er forsvarlige efter en kunsthistorisk målestok, skal jeg ikke gøre mig klog på. Måske handler bogen mere om ham selv end om Michelangelo. En historisk afhandling er det i hvert fald ikke, men spændende er den.

Leo Tandrup var ikke nogen almindelig historiker. Men hvem er det? Han skar sine kolleger over én kam, fordømte dem og placerede sig så langt fra dem, at ingen dialog var mulig. Det var heller ikke dem, han henvendte sig til. Han henvendte sig til "folket", hvem det så er, med et budskab om en ny og bedre virkelighed, en vej bort fra vore dages "flade civilisation". Hans henvendelser var i både tale og skrift prædikenagtige og fyldt af utrolige forenklinger, men de fandt et publikum, også blandt de studerende. For mig var hans ustyrlighed og store grin et oplivende moment, som står skarpt i erindringen. Det samme gør hans bog om Michelangelo.

STEEN BUSCK
dr.phil., fhv. lektor ved Historisk Institut
Aarhus Universitet
steenbusck@outlook.dk